

Yabancı Sermaye Niçin Önemli?

Prof.Dr. Ramazan Aktaş¹

Ülkemizde son 3 yılda büyüme hızı ortalama % 6 civarında seyretmekle beraber, bu büyüme verimlilikteki artışa dayalı bir büyüme olduğundan istihdama önemli bir katkısı olmamıştır. İstihdamı artırmak ya da işsizliği azaltmak için yeni yatırımlara ihtiyaç bulunmaktadır. Ülkemizde bugüne kadar en çok yatırım 1997 ve 2000 yıllarında yapılan 60 Milyar \$ civarındaki yatırımlardır. Her ne kadar 1 kişiyi istihdam etmek için gereken yatırım tutarı konusunda kesin bir şey söylemek mümkün olmasa da bu rakamı geçmiş yılların verilerine istinaden yaklaşık olarak 93000\$ olarak ifade edilebilir. Ülkemiz için yapılan bir araştırmada hem mevcut işsizlik sorununa çözüm bulmak hem de AB standartlarını (işgücüne katılım oranı gibi) yakalamak için her yıl 1 milyon kişiye iş bulunması gerekmektedir ki bu kadar yatırımla işsizlik sorununun çözümü olası gözükmemektedir. Bu rakam her ne kadar hükümet tarafından “katılım öncesi ekonomik program” da sunulan resmi verilerde yer alan “2005-2007 yılları arasında her yıl için en az 650000 kişiye iş imkanı yaratılmalı “ ifadesindeki rakamdan büyük olsa da işsizlik sorununun önemini ortaya koymak açısından her iki rakam da önemlidir. Kanımca hükümet tarafından verilen rakamın daha küçük bir değer olmasındaki temel neden iş gücüne katılım oranındaki farklılıktan kaynaklanmaktadır. Bizde % 46 olan bu rakam AB düzeyi olan % 65’ e geldiğinde işsizlik sorununu halletmek için daha fazla kişiye iş imkanı yaratılmasının gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Eğer her yıl için yaratılması gereken işgücü rakamını 1 Milyon olarak alırsak o zaman yılda yapılması gereken yatırım tutarını kabaca 93 Milyar \$ olarak bulabiliriz. Bu kadar yatırımı ülke içinde yaratılan tasarruflarla veya sıcak parayla finanse etmenin mümkün olamayacağı açık olduğuna göre doğrudan yabancı yatırıma neden gereksinim duyulduğu ortaya çıkmaktadır. Ayrıca, 2006 yılında milli gelirin yaklaşık %8’i kadar cari açık veren ülkemizin cari açığın finansmanı için riskli sıcak para yerine doğrudan yabancı yatırım (DYY) çekmesi olası kur krizini aşması açısından da büyük önem taşımaktadır. Bilindiği gibi, DYY, Türkiye’de doğrudan yatırım yapan, yabancı ülkelerin vatandaşlığına sahip olan gerçek kişiler ile yurt dışında ikamet eden Türk vatandaşların, yabancı ülkelerin kanunlarına göre kurulmuş tüzel kişi ve uluslararası kuruluşların yatırımlarını ifade etmektedir.

Doğrudan yabancı sermaye girişi hem işsizliği azaltmak hem de yüksek teknoloji ve kalite getirmek, rekabeti geliştirerek verimlilikte iyileşme sağlamak, devlet açısından vergi geliri yaratmak ve döviz girişi sağlamak gibi daha başka yararlar da sunmaktadır.

Doğrudan yabancı sermaye yatırımları açısından ülkemiz 2 yıl öncesine kadar bu konuda istikrara kavuşamamış olan Azerbaycan ve Cezayir gibi ülkeler ile aynı kategoride değerlendirilmekte iken 2006 ve 2007’nin ilk 2 ayındaki doğrudan yabancı sermaye girişi ile önemli bir atak yapmış durumdadır. Geçmişdeki bu kötü performansımızın temel nedenleri olarak şunları zikretmek mümkündür :

- enflasyon ve sık sık yaşanan ekonomik krizler ve buna bağlı olarak ortaya çıkan yüksek düzeydeki iş riski,
- politik istikrarsızlık,
- kayıtdışı ekonominin büyüklüğü,
- bürokratik formalitelerin fazlalığı,

¹ TOBB ETÜ İşletme Bölüm Başkanı

- yolsuzluklar konusundaki kötü sicilimiz,
- yabancı yatırımcıya sağlanan güvence konusundaki yetersizlikler,
- istihdam ve fikri mülkiyet haklarına ilişkin uygulamada yaşanan sıkıntılar.

Bununla birlikte, Türkiye, çalışabilir genç nüfusu, Rusya, Türki Cumhuriyetler, Orta Doğu ve AB pazarlarına yakınlığı, önemli birçok uluslararası araştırmanın tarafı olması, mevcut yabancı yatırım mevzuatının liberal yapısı, esnek ve girişimci iş dünyası ve iyi yetişmiş kaliteli işgücüyü yabancı sermayeyi kendisine çekmede rakibi olan ülkelere kıyasla önemli avantajlara sahip bulunmaktadır.

Son 2 yılda doğrudan yabancı yatırımları çekme konusunda önemli adımlar atılmış bulunmaktaysa da daha yapılması gereken önemli işler bulunmaktadır. Bu konuda özellikle TOBB ve YASED gibi sivil toplum örgütleri oldukça etkin çalışmalar yürütmektedir. Son yıllarda doğrudan yabancı sermaye girişini artırmak amacıyla değişik başlıklar altında birçok değişiklik yapılmıştır. Örneğin, şirket kuruluşlarını kolaylaştıran yasa çıkartılmış, daha önceden oldukça karmaşık olan kuruluş işlemleri basitleştirilerek tek bir noktadan takip edilebilir hale gelmiştir. Bu yasa çıkmadan önce Anonim Şirket kuruluşu için 56 belge gerekliyken şimdi bu belge sayısı 8' e inmiştir. Yeni düzenleme sonrasında şirketler 24 saat içerisinde yasal statüsüne kavuşmaktadır. Geçmişde yabancı yatırımcılara uygulanan 50000 \$ karşılığı sermaye getirme yükümlülüğü yeni düzenleme sonrasında yürürlükten kaldırılmış ve yerli ve yabancı yatırımcılar arasındaki eşitsizlik ortadan kaldırılmıştır. Enflasyon muhasebesi uygulamaya konularak şirketlerin mali tablolarının gerçekçi verilere göre hazırlamalarına imkan sağlanmış ve böylece vergi matrahlarının enflasyondan arındırılması mümkün kılınmıştır. Toplam şirket çalışanlarının % 8'i oranındaki yüksek zorunlu istihdam oranı % 6 'ya çekilmiştir. Uzun süredir uygulanmakta olan yatırım indirim sistemi yeniden yapılandırılarak yatırım belgesi için teşvik belgesi alma zorunluluğu ve yatırım indirimi stopajı ödenmesi yükümlülüğü ortadan kaldırılmıştır. Gayrimenkul edinimi konusu yeniden düzenlenerek yabancılara arazi tahsisinde birtakım kolaylıklar getirilmiştir.

2007 yılının ilk 2 ayında DYY 6 Milyar \$ olarak gerçekleşmiştir. Bu rakam bir yıl öncesinin yaklaşık 19 Milyar \$ olarak gözüken DYY gerçekleşmesi ile kıyaslandığında 2007 yılı sonunda en az 20 Milyar \$'lık rakamın yakalanacağı tahmin edilebilir. Her ne kadar DYY konusunda bir artış gözlenmekte ise de bu rakamın önemli bir kısmının gayrimenkul alımı ve finans sektörü ile ilgili olması düşündürücüdür. Ülke riski göz önüne alındığında yabancı sermaye risk daha az olduğu için ya gayrimenkul sektörüne ya da bankacılık gibi finans sektörüne yönelmektedir. Bu amaçla da öncelikli olarak faal ve karlı işletmeleri tercih etmektedir. Halbuki, işsizliğin azaltılması ve yabancı sermayenin elini taşın altına sokması, bir diğer deyişle, daha fazla risk alması için reel sektöre yapılan DYY girişi daha büyük önem arz etmektedir. Likidite daralmasının beklendiği önümüzdeki yıllarda DYY konusunda tüm dünyada önemli düşüşler beklenmektedir. Nitekim son dönemde çoğu ülkede DYY rakamlarında düşme gözlenmiştir. Düşüşün sebepleri olarak makroekonomik faktörler (yavaş ekonomik büyüme, borsalarda yaşanan düşüşler ve bazı endüstrilerde yeniden yapılanmada yavaşlık), mikroekonomik faktörler (şirket karlılıklarında azalma, şirket içi borçlanmalar) ve kurumsal faktörler (özelleştirmelerin hızının kesilmesi) gösterilmektedir. Örneğin 195 ülkeden 108'inde DYY girişlerinde düşüş yaşanmıştır. Dolayısıyla DYY konusunda tüm dünyada kıran kırana bir rekabet yaşanmaktadır. DYY konusunda ülkemizde daha önce ifade ettiğim birtakım önemli değişiklikler yapılmışsa da bu alanda daha yapılması gereken çok şey bulunmaktadır. Bugün birçok ülke, yabancı yatırım çekmek amacıyla uygulamaları

serbestleştirmenin yanısıra, yatırım tanıtım ajansları kurarak bu alanda çalışma yürütmektedir. Bu konuda uluslararası yatırım anlaşmaları (UYA) tüm bu çabalara ilave bir yabancı yatırım çekme aracı olarak göze çarpmaktadır. UYA'lar ikili, bölgesel (NAFTA, ASEAN) veya çok taraflı (GATS; TRIMS) olabilmektedir. UYA'lar vasıtasıyla, daha Őeffaf, sıkça değişmeyen kurallara sahip, ileriye dönük yahmin yapılabilen güvenilir bir yatırım ortamı yatırımcıya garanti edilmektedir.